

ТЕАТРАЛЬНА
БІБЛІОТЕКА

В. ГЮґО

КОРОЛЬ
БАВИТЬСЯ

ТРАГЕДІЯ В 5-ти ДІЯХ

1926.

★ ЗНИГОСПИЛА ★

ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА

В. ГЮГО

КОРОЛЬ БАВИТЬСЯ

ТРАГЕДІЯ В 5-ти ДІЯХ

Всеукраїнська
Книготорговельна та

К Н И Г О В И Д А В Н И Ч А С П І Л К А

Кооперативна
Видавнича Спілка

Окрліт № 3921. Катери-
нослав, друкарня ім. 25
літ. РКП Поліграфтреста.
Замовл. № 4898. Т. 4000.

ДІЄВІ ОСОБИ:

Король Франциск

Маро

Де-Пьенн

Де-Горд

Де-Пардайльян

Де-Бріон

Де-Моншеню

Де-Монморансі

Де-Кюссе

Де-Лянді

Де-Вік

} придворні

Граф де-Сен-Вальє

Пані де-Коссе

Паж королеви

Доктор

Трібуле—блазень королівський

Блянш—його дочка

Бернард—її наглядачка

Сальтабадиль

Магельон—його сестра

Діється в Парижі.

ДІЯ I

Заля повна гостей. Музика, танці.

Король. Вона простенька, то правда, але гарненька, дуже гарненька. Я спеціально ради неї ходжу до церкви що-неділі.

Лянді. А де-ж вона живе?

Король. Зараз коло замку де-Коссе, там ще стіна така вели-ика.

Лянді. Ага, знаю. Ну що-ж—ви балакаєте з тою дівчинкою?

Король. Де там! Коло неї завжди стара баба—стереже так, що ах!

Лянді. Оце вже гірше.

Король. А що найцікавіше—вечером до цієї красуні завжди прокрадається якийсь добродій, щільно закутаний з головою.

Лянді. Беріть і ви приклад з того добродія.

Король. Е, це не так-то легко.

Лянді. Ну, добре. Оце ви ходите за нею. А чи доводилося вам бачити, що вона хоч як-небудь приймає оті ваші залицяння?

Король. Здається мені, що вона поглядає на мене з охотою.

Лянді. А знає вона, що ви король?

Король. Та де там! Я тоді надіваю найскромнішу одежу.

Я В А 2

Входить де-Горд.

Горд. Як багато прекрасних женщин! Правда?

Король. Але графиня де-Коссе краща всіх.

Горд. Тихше, государю. Он чоловік її недалеко.

Король. То що з того?

Горд. А він передасть ваші слова Дьяні Пуатьє.

(Король, засміявшись, відходить до групи пань).

Лянді. Щось уже з тиждень, як охолов король до Дьяни Пуатьє.

Горд. Може відошле її до чоловіка?

Лянді. Навряд.

Горд. В усякім разі вона заплатила собою за те, що її батькові було дароване життя.

Лянді. Але-ж-бо й чудний той старий Де-Вальє: єдину дочку, та ще таку красавицю, віддати заміж за каліку!

Горд. Той Де-Вальє справді безумець. Я бачив його на ешафоті в той момент, коли йому дарували життя: він робив вражіння божевільного.

Лянді. Та він божевільний і єсть.

Я В А 3

Король проходить з панею Коссе.

Король. Жорстока... Ви хочете їхати?

Графиня. Але-ж мене увозить чоловік.

Король. Як вам не гріх? Ввесь мій Париж, і рицарі, і поети—всі прославляють вас мечем і музою. Жінки наші стережуть своїх любовників від ваших чар. Ви так нас тут усіх осіяли, що коли ви поїдете, ми втратимо поняття о світлі. А подумали ви, що буде зі мною, коли ви поїдете?

Графиня. Ой, мій чоловік іде... Вибачайте(відходить).

Король. А нехай-би його чорти взяли... Гей, Трібуле!

Я В А 4

ідходить Трібуле.

Король. Чи тобі Маро показував вірші, що я ото написав до жінки Коссе?

Трібуле. Я ваших творів не читаю: королівські вірші бувають завжди слабенькі.

Король. Дурню, що ти мелеш?

Трібуле. Це нехай уже чернь пише вірші своїм коханкам, а ви й без віршів можете взяти усе, що захочете.

Король. Ах, ні!.. Писати вірші в честь красавиць—це-ж значить дістати крила.

Трібуле. Щоб стати млином, чи як?

Король. Коли-б оце я не побачив пані Куаслен, я звелів-би тебе випарити різками (іде до пані Куаслен і залицяється).

Трібуле. Літай, як метелик, від однієї до другої.

Я В А 5

Ляндрі й Горд.

Горд. Ти бачиш ондечки графиню де-Коссе? Клянуся честю, що вона кинула свою рукавичку вмисне, аби звернути увагу короля.

Ляндрі. А ну, простежимо.

(Король, побачивши, що графиня впустила рукавичку, підбігає, подає й починає залицятися вже до неї.

Горд. А що? Бачив?

Ляндрі. Цікаво!

Король, майже обіймаючи графиню, цілує в неї руку.

Я В А 6

Показується сам де-Коссе, графиня виривається з рук короля.

Горд. І чого тут треба оцьому пузатому?

Ляндрі (із серйозним видом манить де-Коссе до себе).
У вас жінка красавиця. (Де-Коссе відвертається з досадою).

Горд (теж діловито манить де-Коссе до себе, а коли той підшов). І куди ви дивитесь? Де ваші очі? (Коссе сердиться, дворяни регочуть).

Я В А 7

Король. Чи є людина щасливіша за мене? Що в порівнянні зі мною і Геркулес і сам Юпітер та й ввесь Олімп богів? Я щасливий. А ти?

Трібуле. Та й я трохи. От сміюся над вашим празником, над вашими дрібненькими страстями.

Король. От тільки де-Коссе псує мені ввесь настрій. Яким він тобі здається?

Трібуле. Тупим і глупим.

Король. Зрештою — яке мені до нього діло? Життя таке прекрасне, я все можу, чого тільки хочу... Ах, Трібуле, як гарно жити на світі!

Трібуле. Ви наче п'яненькі трошки.

Король. Так, я справді трохи оп'янів від цих гарненьких ручок... Най живуть жінщини гарненькі!

Трібуле. А мужчини п'яненькі.

Я В А 8

Де-Пардайльян, де-Вік, Маро й інші; часу до часу де-Коссе.

Маро. Що новенького?

Горд. Нічого. От празник гарний! Король бавиться.

Де-Коссе (проходить з-заду). Король бавиться—значить, хтось плаче.

Де-Вік. Цей граф тільки тоску на всіх наводить.
Маро (тихо). Здається, король до його жінки липне?
Де-Вік. Хіба не видно? А ось герцог!

Я В А 9

Підходить де-Пьєнн.

Де-Пьєнн. Новина, друзі, новина, новина! Цікава, любовна, смішна!

Всі. Що таке? В чім річ?

Пьєнн. Але тихше, панове! Сюди ближче... Я вам щось розкажу. Знаєте, що сталося з Трібуле?

Пардайльян. Він з горбатого став рівним.

Де-Вік. Може його зробили губернатором?

Маро. А може ненароком спекли для вечері?

Де-Пьєнн. Ні, ні, ні... Щось далеко-далеко більше смішне. І таке дико неймовірне.

Усі. Але що? Що власне?

Пьєнн. Ви-ж погадайте тільки: Трібуле-потвора, Трібуле-блазень, Трібуле .. ну, я не знаю що—і у нього є любовниця!

Усі. Що?.. що?..

Маро. Ні, герцог. Ви жартуєте.

Пьєнн. Та клянуся вам, панове, що се правда. Я знаю, де вона й живе. Він що-вечора до неї заходить, і я оце надумав викинути штуку (підходить де-Коссе). Цс-с...

Я В А 10

Підходить де-Коссе.

Пардайльян. Панове! Чи ви не знаєте, чому це король наш що-ночі блукає десь, невідомо де?

Вік. Король бавиться.

Коссе. Бодай би вже того не чути.

Пардайльян. Ні, таки справді. Що-вечора одягається у все темне й кудись уходить.

Коссе. «Король бавиться»... А ви дивіться не в одно та бережіть своїх сестер, жінок, дочок. Бо— «король бавиться».

Вік (тихо). Але-ж і боїться він короля.

Пардайльян. Зате жінка його короля зовсім не боїться.

Горд. Я не згоден з вами, графе. По мойому, треба підтримувати радісний настрій короля. Бо чим веселіший король, тим більше благ на нас спливає.

Пьєнн. І я так само думаю. «Невеселий король— це все одно, що літо дощисте.

Вік. Або вино, розбавлене водою.

Маро. Цитьте! Король і Трібуле.

Я В А 11

Трібуле. Ох, уже мені ота ученість при дворі!

Король. А ти з моєю сестрою побалакай про це. Вона хоче оточити мене самими ученими.

Трібуле. Знаєте, государю, що? Я можу дивитися на річи ясніше, бо насамперед я випив менше вашого, а потім я-ж таки не король. Так от кажу, що нехай краще за-гніздиться тут чума, пропасниця, аби тільки не ученість.

Король. А сестра, тобі-ж кажу, хоче оточити мене ученими.

Трібуле. А по мойому легше витримати з вовком, медведем, брудним псом, навіть з поетом, ніж з ученим ослом. Та невже-ж вам, господарю, мало всіх ваших утіх, слави, женщин і т. д. і т. д.?

Король. А сестра каже, що самі женщины життя наповнити не можуть і що я скоро заскучаю.

Трібуле. Отакого ще не чув: людині, що скучає—прописати на ліки учених! Дивні поради дає вам сестра!

Король. Ну, добре, нетреба нам учених. Але штук п'ять або шість поетів не завадило-би.

Трібуле. А я на вашім місці боявся-би їх більше, ніж чорт святої води.

Король. Але-ж тільки п'ять або шість.

Трібуле. П'ять або шість! Та це-ж ціла стайня, цілий звіринець! Досить з нас і одного Маро. По що труїти себе поетами?

Маро. Дякую сердечно.

Трібуле. Вся річ у женщинах. Аби були женщины, решта—байка. А ви шукаєте якихось там учених.

Король. Та вони мені потрібні, як торішній сніг (в групі дворян сміх). Дивись, он там сміються з тебе.

Трібуле (надслухає). Ні, там сміються з другого блазня.

Король. З якого?

Трібуле. З короля.

Король. З мене? Оце вдячні! Та я-ж їм стільки попередавав.

Трібуле. А ви-б їм ще одну штучку додали.

Король. Яку?

Трібуле. Шибеницю.

Де-Пьєнн. Ви чули, що сказав Трібуле?

Де-Вік. Раб нікчемний!

Пардайльєн. Йому за це треба відплатити.

Король (продовжуючи розмову). А чому-ж-би мені й не полюбити якої міщаночки?

Трібуле. Міщанки? О, це буває небезпечно. Міщани иноді суворістю нагадують римлян і не забувають, того, хто їх чіпав. Я думаю, що блазень і король мусять ошасливлювати своєю увагою тільки дворянських жінок та сестер.

Король. Та з жінкою де-Коссе я надіюся поладити.

Трібуле. Вам тільки варт захотіти—і все.

Король (сміючись). А граф?

Трібуле. А графа в тюрму.

Король. Ну...

Трібуле. Ну так зробіть його герцогом—от і буде квіта.

Король. Та він ревнивий, як міщанин. Він аж на дах лізе кричати про свої роги.

Трібуле. От біда з тим графом! Прямо не знаєш, чи нагородити його, чи повісити... А я надумав: обвинуватте його, що він має зносини з Римом або там з Іспанією, і зніміть йому голову.

Я В А 12

Де-Коссе (приблизившись). Проклятий!.. Мені? Стяти голову?...

Трібуле. А що-ж тут такого?

Король (сміючись, тріпле де-Коссе по рамені). Ну, ти вже придумав, Трібуле. Стяти таку голову? Ти тільки подивись, які в ній рогаті мислі.

Де-Коссе. Мені стяти голову... Аж душа застигла...

Трібуле. Але-ж це так просто робиться, графе. Зрештою, по-що вам голова?

Коссе. Я навчу тебе, блазню!..

Трібуле. І ні трохи я не боюся вас. Бо вже окрім голови нічого не маю до страчення. Одного-би я тільки не хотів: аби мій горб перейшов мені до черева, бо тоді я зробився-би похожим на вас, а це пошкодило-б моїй красоті.

Коссе. Ах, ти нікчемний!..

Король (регоче весь час). Киньте, графе!.. Трібуле, ходім (пішов).

Я В А 13

Горд. Король трісне від сміху.

Пардайльян. Він тепер сміється від усякої дурниці.

Маро. Який у нас король смішливий.

Пьєнн. А Трібуле таки треба покарати. Друзі! Приходьте присмерком до вулички, де стоїть замок де-Коссе. Згода?

Пардайльян. Далі—секрет.

Маро. Я вже догадуюсь.

Горд. Тс-с... Знова король і Трібуле.

Я В А 14

Наближається король і Трібуле; підходить слуга.

Слуга. Старий граф де-Сен-Вальє хоче бачити короля.

Трібуле (тре руки). Пахне скандальчиком.

Де-Вальє (за сценою). Але-ж я мушу бачити короля!

Король. Неможна! неможна!

Я В А 15

Де-Вальє розштовхує товпу, стає перед королем і дивиться на нього.

Де-Вальє. Королю! Ви мусите мене вислухати. Ви колись кинули мене на ешафот, потім „помилювали“, тільки я не знав, за яку ціну. А ціна була дорога. Бо в ті хвилини, що я дибав старими ногами від ешафоту, король Франциск насилував мою дочку. Ціною сорому дочки купувалося життя батькові... Погано ви зробили, государю! Нехай-би краще пролилася кров моя на площі, але загубити дитину, безпомічну істоту—о!.. Королю, королю!.. Не вернути вже мені чести дочки, але поки який батько, або брат, або чоловік не відомстять тобі за всіх,—я буду приходити на кожен твій празник і казати тобі привселюдно: погано ти зробив, королю! Правда, аби те припинити, ти можеш знова віддати мене до рук

ката, але й після смерти кривавим привидом я прийду до тебе і скажу: погано ти зробив, королю!..

Король. Яке нахабство!.. Арештувать його!..

(Де-Пьенн робить знак; два алебардщики стають коло графа).

Де-Вальє. Ти—король, а я—батько. На твоїй голові золота корона на, моїй—срібна. Коли торкнеться хтось твоєї корони, ти маєш силу відомстити сам. За мою-ж сивизну відомстить тобі хтось інший.

Завіса¹

ДІЯ II

Вузька вуличка—половина сцени, а друга—двір.

Я В А 1

Трібуле й Сальтабадиль.

Сальтабадиль (кланяючися). Пане... Пане добродію...

Трібуле (з досадою шукає в кишенях). Нема дрібних.

Сальтабадиль. Але-ж-бо я й не прошу. Я тільки хотів сказати, що я бачу вас кожного вечора і все ви неначе стежите за ким.

Трібуле. Я про свої справи з чужими людьми балакати не люблю.

Сальтабадиль. Але я вмішуюся в ваше діло ради вас. Може хтось підлабузнюється до вашої жінки? Так ви подаруйте що-небудь—і вашого ворога можна... тее...

Трібуле. Так?.. Справді?..

Сальтабадиль. А чому-ж ні? Я людина чесна.

Трібуле. О, само собою! А скільки-ж вам треба «подарувати»?

Сальтабадиль. Дивлячись за кого.

Трібуле. Ну, наприклад, за дворянина.

Сальтабадиль. За дворянина? О... Тут можна й самому добре обірвати... Тут уже своя шкура йде на риск... Дворянин дорожче...

Трібуле. Дворянин, значить, дорожче... А ви не боїтеся, що повісять вас?

Сальтабадиль. Завіщо? Ми з поліцією живемо в ладу й з кожної роботи даємо їй плату. А сам я беру так: половину при договорі, половину після справи.

Трібуле. А як-же це ти робиш?

Сальтабадиль. А єсть у мене сестра Магельон. Гарненька дівчинка, нема що говорити. Танцює, співає й багатьом подобається. Ну, от вона затягає такого голубчика до нас, а я вже...

Трібуле. Ага, розумію.

Сальтабадиль. Робота йде без шуму. Я не з тих хвастунів, що зробили-не зробили що, а цокочуть. У мене тихо. А ось і мій інструмент.

Трібуле. Ого!.. Це справді інструмент. Але дякую. Я не потрібую ваших услуг.

Сальтабадиль. Погане діло. Але як що, коли за-потрібуєте, то прошу. Я що-дня тут буваю. А звуть мене Сальтабадиль. Прошу не думати про мене нічого поганого.

Трібуле. Що-ж... У всякого своє ремесло.

Сальтабадиль. Старцювати я не хочу. Красти теж, а дітей виховати треба—їх-же в мене четверо.

Трібуле. До побачення.

Сальтабадиль. Слуга покірний (пішов).

Трібуле (тихо відчиняє хвіртку у двір, оглядаючися входить і замикає знов). Ні день, ні ніч не дає мені спокою думка, що я потвора й блазень. Яка ганьба!.. Послідній старець, арештант, салдат—і той має право не сміятись, коли в грудях повно сліз, а я мушу, мушу сміятись. Часом шукаю темного куточка, де-би хоч на хвилю душу заспокоїти, а тут приходить повелитель мій, веселий, всемогущий, любимий жінщинами, і, штовхнувши мене ногою, каже: «Блазню, розсміши мене»... І бачу я тоді, що всі мої почування, все, чим повні мої груди—все те тільки забава для других. Звідусіль я зустрічаю лиш призи́рство, але зате і сам

ненавиджу я вас, вельможі і дворяни. Смієтеся ви з мене, але дорого вам обходяться часом ті насмішки. Тільки що-ж... Хіба то життя—носити в собі й ховати під усмішкою ненависть і прокляття? І от тільки тут, коли я переступаю поріг цього двора, я забуваю весь той вищий світ і стаю іншим. (Стукає в двері дому).

Я В А 2

Блянш кидається на шию батькові.

Трібуле. Дитино моя... От і я щасливий! От і я чую себе легко, свobodно!.. Дитино, поцілуй мене ще раз... Може тобі що треба? Скажи!

Блянш. Які ви добрі, тату.

Трібуле. Я люблю тебе, от і все. В тобі-ж весь світ мій. Що було-би зі мною, як-би тебе не було?

Блянш. Чого ви зітхаєте, татусю? Що вас печалить? Не крийте від дочки своєї печалі... Я й без того... От я не знаю навіть, як вас звуть...

Трібуле. А по-що тобі знати?

Блянш. Там, де я зросла до вашого приїзду, мене вважали сиротою.

Трібуле. Було-б мені й залишити тебе там, це було-би більше благорозумно. Але я не міг вже жити сам. Слухай—ніколи не виходь звідси.

Блянш. Я й не виходжу. Тільки до церкви. Татусю, скажіть мені що-небудь про маму про мою.

Трібуле. О, не розбуджуй моєї печалі. Коли-б не твоє личко—мені здавалося-б усе сном. Мамуся твоя не була пошкожою на звичайних женщин. Я, горбун і потвора, знайшов у ній вірну і люблячу дружину, але вона вмерла. Вмерла і унесла з собою в могилу святу тайну любови. Як райський промінь освітила мені життя і вмерла. Зосталася ти—і от у тобі моє все (закрив лице й плаче).

Блянш. Татусю, я не хочу, щоб ви плакали. Що, вас гнете? І хто ви, скажіть?

Трібуле. А по-що тобі знати? Досить з тебе того, що я твій батько. А знати мое ім'я і хто я—навіщо то? Може мене десь бояться, десь кленуть—по-що тобі це знати? От тут, у цім закутку все чисто, і я хочу носити тільки святе ім'я батька.

Блянш. Татусю...

Трібуле (притуляє її до себе). О, чи знайду я ще де таке любляче сердце?.. Сідай-же коло мене і скажи ще раз, що ти любиш свого батька. Дитино моя, єдине мое щастя! Ти-ж у мене одна. Інші мають рідних, приятелів, багатство, молодість, здоров'я, силу, женщин, любов, а в мене—тільки ти. Ти—і мій рідний край, і матір, і сестра, і подруга, і світ цілий. І коли-б я тебе втратив—ні... ні... цієї думки я й на хвилину не можу допустити. Ну, усміхнися-ж... Для мене усміх твій—то усміх ангела. От ти проводиш по чолі рукою, а це жест твоєї матері. Так вона все робила. Часом я хочу бути сліпим на все, аби бачити тільки тебе, тільки одну тебе.

Блянш. Як-би мені хотілося, аби ви були щасливі.

Трібуле. А хіба-ж я нещасний, маючи тебе?

Блянш. Татусю, мені-б хотілося подивитись на Париж.

Трібуле. Ні! Ні! Ні!.. Це неможливо!.. Про це ти і не думай. І не виходь нікуди.

Блянш. Я й так тільки до церкви.

Трібуле. О, небо! Та її-ж і в церкві можуть побачити й обезчестити! Це-ж тільки дочка блазня... Дитино, іще тобі нагадую раз, що париське повітря не служить молодим дівчатам. Тут кругом сластолюбці, особливо при дворі... Господи, не відверни від неї свого погляду, убережи її від усіх напастей, від бурі, що квітки руйнує (закриває лице й плаче).

Блянш. Татусю! Я ніколи більше не буду о тім просити, лише не плачте.

Трібуле. Я спочиваю, коли плачу, дитино моя. Минулої ночі я так багато сміявся... Ох, пора мені йти, пора вдягати своє ярмо... **Бернард!**

Я В А З

Входить Бернард з лихтарем.

Бернард. Чого, пане?

Трібуле. Ви замикаєте оці двері, щб виходять на берег?

Бернард. А як-же! Зрештою тут така пустиня.

Трібуле. Я знаю дім ще більш пустинний і завтра-ж вас туди переведу.

Блянш. Татусю, але мені подобається тут. Бодай балкон єсть.

Трібуле. Ради бога не виходь на балкон. Бо тебе-ж можуть побачити (відчиняє хвіртку, виглядає на вулицю; там давно вже стоїть король, але тепер він ховається близько хвіртки).

Блянш. Як? Навіть увечорі я не можу вийти на балкон, подихати повітрям свіжим?

Трібуле. Кажу-ж тобі, що тебе можуть побачити. (За спиною Трібуле король проховзується у хвіртку й стає за деревом; Бернард хоче крикнути, але король кидає гаманець з грошима).

Блянш. Але чого ви так боїтесь, татусю?

Трібуле. За себе я нічого не боюся, але за тебе, — всього. Ну, до побачення, моя голубонько (цілує її).

Король (за деревом). Як?.. Трібуле?.. Оце так!.. Дочка Трібуле!.. Цікаво!..

Трібуле. А як ви йдете до церкви, за вами ніхто не слідкує?

Блянш (опустивши очі). Ніхто...

Трібуле. А як-би хто підійшов, так ви кричіть.

Бернард. О, я зараз закричу!

Трібуле. І хто-б не стукав до вас у двері—нізащо не відчиняйте.

Бернард. Навіть королеві?

Трібуле. Більше всього королеві (ще раз цілує дочку і уходить, замикаючи хвіртку).

Блянш. Як сильно тривожиться тато. Він завжди уходить звідси ввесь у сльозах. Бідний тато... А я його ще обманила. Сказала, що ніхто не йде за нами до церкви, а за нами все йде отой красавець.

Бернард. А по-що батькові то казати? Ваш батько якийсь... дикий. А той красавець хіба вам не подобається?

Блянш. Як не подобається? Навпаки, я тільки про нього й думаю. Тільки його й бачу перед собою. Ах, який він гарний!.. Уявляєш собі, який він на коні?

Бернард. О, він дуже гарний (простягає руку королеві; він дає жменю золотих).

Блянш. А який він гордий! відважний, ніжний, благородний!

Бернард. О, він совершенство! (знов простягає руку король дає гроші).

Блянш. В його очах всю душу його видно.

Бернард. І то велику душу (і далі за кожним словом простягає руку).

Блянш. Чутлива, ніжна душа!

Бернард. І яка щедра!

Блянш. Ах, який він милий!

Бернард. А яка фігура! А ніс! А чоло! А очі! Так і видно, що вельможа.

Король. Бісова баба розбірає по всіх статтях (показує, вивертаючи кишеню, що вже нічого немає).

Блянш. А мені-би не хотілося, аби він був вельможею. Нехай він буде бідний—такий краще любитиме.

Бернард (простягла руку й нічого не дістала). Та він і так голодранець, бо не має шеляга за душею.

Блянш. Як довго тягнеться тиждень. Минулої неділі я дуже ясно зрозуміла, що він хоче побалакати зі мною. Серце так забилося... Я знаю напевне, що він мене любить, що на всіх інших женщин він і не дивиться, що йому нетреба ні балів, ні всяких розривок, а думає він тільки про мене. Ах, як хотілося-би мені його побачити й сказати: «я тебе...

Король (кидається перед нею на коліна). Кінчай - же, кінчай!.. Скажи—люблю! Скажи, скажи!..

Блянш. Бернард!.. де ти?.. Нема нікого... Пане добродію... Як ви тут опинились?

Король. Не все хіба одно: чи з пекла, чи з неба? Я тебе люблю!..

Блянш. Бога ради йдіть звідси, поки вас ніхто не побачив.

Король. Піти, коли я твій, коли мене ти любиш? Ні! Самі небеса подарували мені твоє перше кохання, і я не відмовлюся від нього. Кохання—це-ж сонце життя, найкраща його квітка! Блянш! Щастя чекає тебе. Ми-ж любимо одно одного (хоче поцілувати).

Блянш Не хочу... ні... (король силою її цілує)

Бернард (далеко в стороні). Ага, діло йде, здається, на лад.

Король. Ти-ж мене любиш? Ти-ж любиш мене?

Блянш. Але-ж я вже сказала...

Король. Ну, ще раз скажи, ще раз...

Блянш. Погибла я...

Король. Навпаки—знайшла щастя!

Блянш (виривається). Але я зовсім вас не знаю. Скажіть хоч ваше ім'я. Ви-ж не дворянин? Їх так боїться мій тато.

Король. Ні, я бідняк, студент... А звать мене... Гоше Майє...

Бернард (рахуючи гроші). Але-ж-бо бреше (чує кроки на вулиці — то появляються дворяни). Я чую кроки на вулиці.

Блянш. Ох, лихо! То мій тато!..

Бернард. Вам треба йти вже, пане.

Король. Блянш! З тобою так розстатись скоро?
А завтра будеш ти мене любити?

Блянш. А ви?

Король. Я—все життя.

Блянш. Обманете мене...

Король. О, ніколи! Ще один поцілунок в очі святі очі (цілує, уходить).

Я В А 4

Вулиця наповнюється дворянами, згодом Блянш виходить на балкон з лихтарем.

Де-Пьєнн. Ось тут, панове...

Горд. Уявляю! Яка-небудь незavidна міщаночка.

Де-Пьєнн. А от і вона сама. Ну?

Горд. О-о!.. Та це-ж просто фея!

Де-Пьєнн. А що?

Пардайльян. От-так Трібуле!

Маро. Потвора і красавиця! Природа любить скре-щувати породи.

Де-Моншеню. Але не гаймо надаремне часу. Да-вайте лізти на балкон і брати красотку.

Де-Бріон. Віднесемо її до Лювру—і король, вставши завтра, побачить коло себе такий шматочок.

Де-Монморансі. І напевне вже постарається коло неї.

Горд. Та це-ж таки справді шматочок коро-лівський.

Я В А 5

Входить Трибуле.

Трибуле. Вернувся, а по-що—і сам не знаю. Якесь передчуття гнітить мою душу. Яка темна ніч... Хто тут?

Горд. Панове!.. Тут Трибуле.

П'єнн. Давайте уб'ємо його.

Маро. Ну... Краще дозвольте мені спробувати спосіб... Слухай! Трибуле!

Трибуле. Хто там іде?

Маро. Чого кричиш? Це я.

Трибуле. Маро?

Маро. Та я-ж. От ніч темна.

Трибуле. Що ви тут робите?

Маро. Та нас тут багато. Ми хочемо украсти жінку у де-Коссе для короля. Ходімо з нами. Надівай маску.

Трибуле. Та я...

Маро. Е, ні, мусиш. Бо інакше ти нас можеш видати (надіває маску, а зверху неї зав'язує очі й вуха). Ти будеш нам держати драбину.

Трибуле. Та я-ж-бо нічого не бачу.

Маро. От так і треба. Ну, лізьмо, панове: він тепер і не бачить і не чує нічого. (Лізуть на балкон, а через двері виносять звязану Блянш, вона рветься і щось кричить, але рот у неї зав'язаний).

Всі пішли. Трибуле сам коло драбини.

Трибуле. Але що-ж це все означає? (мацає). У мене зав'язані очі!. (Зриває пов'язку, бачить щось біле на землі—то покривало Блянш. Дивиться на драбину, на одчинену хвіртку—і все розуміє. Довго нічого не може сказати, лише рве на собі волосся. Потім крикнув). Прокляття!.. О!.. (і впав непритомний).

Завіса.

ДІЯ III

Кімната у дворці

Пьєнн. Нам треба зробити так, щоб Трібуле мотався всюди, а все-ж не міг-би догадатись, що красавиця його тут.

Де-Горд. Цікаво!

Пардайльян. А як що слуги бачили, як ми тягли її сюди?

Де-Бріон. Всім слугам приказано говорити, що ніхто за ніч сюди не входив і не виходив.

Моншеню. А я післав свого слугу сказати слугам Трібуле, що бачив він, як жінчину якусь тягли вночі до готелю Отфюр.

Монморансі (регочучи). О, це зовсім в іншій боці, ніж Лювр.

Маро. А я послав сьогодні вранці записочку Трібуле, де стояло:

Красотку я украв у тебе,
Мій добрий Трібуле,
Вона тепер далеко
За границями Франції.

(Сміх).

Пардайльян. Ох, як же він буде шукати її!

Де-Горд. Я з насолодою буду на те дивитись.

Де-Пьєнн. Нехай в одчаю стискає кулаки, зуби, нехай казиться, божеволіє.

Я В А 2

Входить король

Король. Вона там?

Де-Пьєнн. Але чи любовниця, чи жінка—ми не знаємо.

Король (про себе) І жінка і дочка! Не думав я, що є така численна сім'я у мого блазня (голосно). А ну приведіть (сідає, розвалившись).

Де-Пьєнн вводить Блянш під покривалом). Красавиця! Ви перед королем.

Король. Блянш! (робить знак дворянам, аби вони скоріше уходили).

Блянш (відкидає покривало). Гоше - Майє!.. О, небо!..

Король (регоче) Випадково чи умисне, а моя красавиця знова зі мною. О, мила Блянш, дай я обійму тебе.

Блянш (відступає). Король... король... Гоше-Майє... Не знаю, що сказати Але хто-б ви не були—пожалуйте мене (падає на коліна)

Король. Але-ж ти божество для мене! Се тобі казав Гоше-Майє, а тепер повторює король. Ти мене любиш, а я тебе—і в тім щастя нас обох. Те, що я король, не зменшає любови,—навпаки. Я можу дати тобі далеко більше, ніж який-небудь студент. Свята, турніри, танці, забави різні—от що чекає нас. То будемо-ж любити одне-одного та смачно їсти, смачно пити.

Блянш. О, мої мрії!.. Як він мало схожий на них!..

Король. А ти мене яким собі уявляла? Простачком в любови, який думає стогонами своїми здобути жіноче серце?

Блянш. Гетьте, гетьте... О, горе мені!

Король. Вся Франція кориться моїй волі, п'ятнадцять мільйонів народу, а ти повелюєш мною. То ти-ж королева!

Блянш. Королева? Тоб-то жінка ваша?

Король (сміється). Ну, жінка в мене єсть.

Блянш. То я мушу бути вашою любовницею?
О, яка-ж ганьба!..

Король. В чім-же тут ганьба?

Блянш. Але у мене є батько.

Король. А батько твій що? Мій блазень і тільки.
Велика штука—батько. Він мій дурень, він моя власність, і я можу зробити з ним, що захочу.

Блянш (гірко плаче). Нещасний, нещасний мій тато...

Король. Блянш, я тебе дуже люблю. Ти не плач, а краще дозволь мені обняти тебе.

Блянш (вириваючись). Ніколи! Ніколи!.. Нізащо в світі!..

Король. Блянш... Я-ж тебе не хотів обідити. Я не можу бачити твоїх сліз. Мені краще вмерти, ніж пустити про себе поголоску, що я, рицар, змусив жінчину плакати.

Блянш. Скажіть, що ви тільки пожартували. Ви-ж розумієте, як боліє за мене мій тато. Веліть відвести мене до нього... О, боже!.. Як мені говорити? Мене схопили, тягли сюди... Це наче сон якийсь, і я зараз не знаю сама, чи люблю вас ще. Ви-ж король. Я вас боюсь.

Король (хоче її обняти). Мене боїшся? Чого-ж, дурочко?..

Блянш. Дайте мені спокій!.. (виривається).

Король. Що я чую? Ну поцілуй-же мене!

Блянш. Ні за-що в світі! (вирвалася, кидається до дверей і замикає їх за собою).

Король. Ха-ха!.. А ключ ось (відчиняє двері, швидко входить туди і знов замикає).

Маро (він здалека ввесь час стежив за всім; сміється). Сама побігла до його кімнати. Бідненька!

Я В А З

Входять дворяни

Горд. Можна вже?**Маро.** Потяг уже до себе.**Пардайльян** (пританцьовує). Оце тобі Трібуле! Оце тобі Трібуле!..**Пьєнн.** Пс-с... От він сам.**Де-Брион.** Давайте вести розмову про щось цілком стороннє.**Моншеню.** Так от я кажу... А, здоров Трібуле... Тоді-ж ото саме й пісню зложили (співа).

Бурбон військом під час війни,
Побачивши Марсель, сказав:
О, боже!... Як-би-ж я то знав,
Хто там начальник на стіні.

Трібуле (співає далі).

Гора Кульомб висока там,
По ній вузенька стежка,
Зійти на верх не легко нам
І може бути невдержка.

Всі (сміються, б'ють в долоні). Браво, браво!**Трібуле** (до себе). Де-ж вона? Де вона може бути? (дивиться на дворян). Вони-ж, напевне, вони справили це діло.**Монморансі** (вдаривши Трібуле по плечі). Що новенького, блазню?**Трібуле** (він тримається як завжди). Погляньте на цього дворяничка, яке воно чудне, коли сміється (передразнює). Що новенького, блазню?..**Монморансі.** А все-ж таки, що ти нам скажеш?**Трібуле.** А тільки те, що коли вам захочеться зробити приємну пику, то вона стає тільки огидливою

(до себе). Куди-ж вони могли її сховати? Запитати у них, так вони-ж засміють (підходить до Маро). Я дуже радий, пане Маро, що ви не простудилися вночі.

Маро (наче здивовано). Уночі?

Трібуле (підморгуючи). Жарт удався. Чудово усе вийшло.

Маро. Який жарт? Що таке? Я нічого не розумію.

Трібуле. Ну-ну, чого там (підморгує)

Маро. Та ні, таки справді. Я вчора ліг спати, як смеркло, а встав—сонце стояло вже високо. От і все.

Трібуле (він ввесь час нишпорить очима; часом, коли думає, що його не бачать, пробує двері, чи не замкнені). Ну, то значить мені все снилося (бачить на столі хусточку; кидається до неї).

Горд. Дивись, дивись... розглядає букви на моїй хустці.

Трібуле. Ні, це не її хустка... (дивиться на двері). Чого це вони веселі такі сьогодні? (гюлосно). Король ще не прокидався? (хоче до дверей).

Пьєнн. Ні (застує дорогу). Але куди-ж ти? Розбудиш короля.

Я В А 4

Входить паж королеви.

Паж. Їх величність королева хоче бачити короля сю-ж хвилю (Пьєнн знаком показує, що це неможливо). Але-ж там, сподіюся, немає графині де-Грезе?

Пьєнн. Кажуть-же вам, що король ще не встав.

Паж. Що ви говорите? Та він-же оце недавно з вами балакав.

Пьєнн (робить пажеві знаки, яких той не розуміє, але зате їх розуміє Трібуле). А тепер він поїхав на полювання.

Паж. Як? Без пажів? Без егерів? І ввесь двір тут?

Пьєнн. От чорти-б його... Та зрозумійте-ж, на-решті, що король зараз нікого не прийме.

Трібуле (з криком). А-а!.. Вона тут! Вона у короля!

Пардайльян. Що з ним сталося? Він збожеволів чи що? Хто це „вона“?

Трібуле. Ви знаєте, про кого я говорю, бо ви її у мене вкрали. Ви всі! І ви, і ви, і ви, і ви також брали в тім участь, а я мушу відобразити її назад. Вона тут, за цими дверима! Тут вона!

Горд. Ага!.. Це у нього хтось украв його любовницю. Але хто-б ту «красавицю» тяг у дворець?

Трібуле. Я шукаю мою дочку!

Усі. Дочку?.. (усім стало якось не по собі).

Трібуле. Так, дочку. Ну, смійтесь-же тепер. Чому не смієтесь? А-а... Поніміли? Вам дивно, що блазень має дочку? Ви думаєте, що мати сім'ю можуть тільки поети та дворяни? Але досить розмов, пора кінчати. Де моя дитина? Годі... Побалакали, пошепотіли, посміялись. Де моя дочка? Вона тут, за цими дверима (кидається до дверей; дворяни гуртом не дають).

Маро. Він таки справді збожеволів.

Трібуле. А-а!.. Так, значить, тому правда? Розбійники! Ви вкрали мою дочку!.. Дворяни ви паршиві! Це-ж ви тільки торгуєте своїми жінками, дочками, бо честь ваших женщин також доходна стаття для вас, як помістя, земля. Ви-ж через жінок своїх дістаєте посади, ордена, титули, бариші. Що? Хто з вас посміє сказати, що я брешу? Правда-ж, правда? Всі-ж ви продаєте своїх женщин за почеси. Ось ти, Бріоне, хіба ти не продав своєї жінки? А ти, Горде, хіба не продав своєї сестри? А ти, Бардальяне, навіть матусю пустив на торг.

(Один з пажів наливає собі чарку вина і приспівує: «Бурбон військом під час війни»...).

Трібуле. Перестань! Хіба хочеш, аби я в твоїх зубах розбив стакан і пісню? Хто-б повірив, що передо мною зараз цвіт держави, всі герцоги і пери, потомки Карла Великого, миланських герцогів потомки? І чим вони займаються? Крадуть серед ночі дочку у блазня. Ні, ваші предки все-ж були не такі; це матері ваші зачинали вас мабуть від своїх холопів, отже ви—плоди блудодіяння.

Монморансі. Побережись, блазню!

Трібуле. Ти мені скажи, за скільки ви продали королю дитину мою? (рве на собі волосся) Вона-ж у мене тільки одна. Така прекрасна, молода. О, як низько ви зі мною обійшлись!.. Негідники, убивці, злодії!.. Насильники всіх беззахисних жінок! Віддайте, віддайте мені мою дочку, бо инакше оці руки, руки мужика, раба, кігтями підуть проти ваших шабель. Занадто довго жду я... Вертайте мені дочку мою! Я вимагаю! Відчиніть мені ці двері (кидається до дверей, бореться, його відштовхують; падає на коліна, риде). Всі на одного... товпою... (до Маро). Слухай, досить уже ти сміявся надо мною, скажи,—що вони з нею зробили? Коли у тебе ще є серце під отою дорогою ліберією—скажи, де вони сховали мою дочку? Правда, що вона за цими дверима? Маро, скажи. Ти-ж серед придворних розумніший усіх. Маро, мій дорогий Маро!.. Мовчиш... Дворяни! Подивіться, я коло ваших ніг, я прошу у вас прощення, помилуйте-ж і ви мене. Ви другим разом ще колись посмієтесь з мене. Багато літ я потішав вас, а тепер я хорий. У мене часом нинють усі кости, я тільки мовчу. Во ім'я милосердя не ламайте до кінця вашу забавку. Цей Трібуле з такою охотою бавив вас. Дозвольте-ж мені взяти мою дитину там, в покоях короля. То-ж моє єдине щастя!.. О, добрі панове!.. Змилюйтеся наді мною. Що-ж я робитиму без дончки своєї? Доля

моя й без того погана на цім світі... (всі мовчать; встає). Мовчите?.. Любуєтеся муками бідного батька, як ото кулаком він гатить собі в груди й волосся рве? Так...

Я В А 5.

(Входить Блянш, одержана в безпорядку; з криком одчаю кидається до батька)

Блянш. Тату, тату, тату!..

Трібуле. Дитино моя... Се ти... Се ти... Так, панове... Оце моя дитина (і плаче і сміється). Ось, бачите... 'в ній моє все... без неї нема у мене нічого... Тому не дивуйтеся, що я плачу. Моя дочка така ніжна й прекрасна, що всі стають кращими, добрішими, хто тільки гляне на неї. Чи можна-ж скарб такий утратити без сліз і без жалю? Тепер уже ти не бійся нічого. То все був тільки жарт. Вони хотіли посміятися трохи. Правда, налякали тебе, але все-ж вони добрі... І побачили тепер, як я люблю тебе. Тепер вони дадуть нам спокій. Правда, панове?.. О, яке щастя знову бачити тебе... Я все-ж не надовго тебе втратив. А от тепер знова знайшов (неспокійно дивиться на неї). Але чому-ж ти плачеш?

Блянш (закриває лице руками). Тату, тату... Сором...

Трібуле (здрігнувся). Що ти сказала?

Блянш. Я скажу, але не перед цими людьми...

Трібуле. Цю-ж хвилю геть звідси всі (до Пьенна). А ти, вірний холоп короля, скажи йому, щоб і сам він не попадався мені на очі.

Пьєнн. Та це-ж безумство!..

Горд. Часом і безумству треба уступити. Ходіте, ходіте.

Моншеню. Але будемо поглядати, аби він не зробив чого лихого.

Трібуле (до Пардайльяна) Ти чув, що я тобі сказав?

Пардайльян. Цей блазень справді думає, що йому все можна (уходить.)

Трібуле (сідає в крісло короля). Тепер кажи.

Блянш. Тату, тату... Сидно мені. Давно-би треба було сказати, як він ходив за мною, бував що-неділі в нашій церкві. То зачіпав наче випадково лавку, де я сиділа, то... А вчора...

Трібуле. Можеш не говорити далі—решту я знаю сам. Так... Він обезчестив тебе.. Його дихання забруднило воздух довкола тебе... О, дитино моя! Ти сонечком була для мене, оздоровляла мені душу мою, і жив я тільки для тебе. Довкола я бачив тільки безсоромність, розпусту, безчесність—в твоїй лише непорочності знаходив я спочинок для очей моїх. Смирено переносив я свою безправність і думав,—нехай боліє моя гордість, нехай розбите серце обливається кров'ю, нехай сміються з мене і ганблять, аби лиш вся та гіркість, сором і страждання торкалися мене, мене самого. Чим нижче чув себе я, тим вищою була ти для мене. Коло ешафота треба, щоб був вівтар. І от тепер—немає вівтаря, розбитий він, а те, на що я молився, потоптане у грязь, в болото. Закрий своє лице і плач, плач... Не стримуй сліз, в твої роки частина горя уходить зі слізьми. А потім ми поїдемо звідси... після того, як я зроблю, що треба... Та невже-ж це один тільки день перевернув усе так? (грози́ть кімнаті короля). А тобі, Францискові першому, не втекти кари. Впадеш ти на шляху своїм і завтра-ж нехай візьме тебе могила!..

Блянш. Не слухай, господи, його. Бо...я все-ж люблю короля...

Я В А 6.

В глибині показується група дворян і салдатів—ведуть графа Сен-Вальє. Попереду йде Де-Пьєнн.

Де-Пьєнн. Прошу вас, пане Моншеню, відчинити там для графа Сен-Вальє: його ведуть у тюрму з приказу короля.

Сен-Вальє. Коли ще досі моє прокляття за всі образи, які спричинив мені ваш король, не відізвався ні тут, ні на небі, і блискавка його не вбила, й людини не найшлося відважної,—я вже нінащо більше не надіюся. Буде безкарно ваш король грішити на цім світі.

Трібуле. Помиляєтеся, графе. Знайдеться хтось, хто відомстить і за вас.

З а в і с а.

ДІЯ IV

Площа. Праворуч — убога хата, видно, що робиться в середині. Там сидить Сальтабадиль і чистить пояс. На дворі
Трібуле і Блянш.

Трібуле. І все-ж таки ти його любиш?

Блянш. Люблю, тату.

Трібуле. Таємниця—те жіноче серце. І чим-же він тобі подобається?

Блянш. Не знаю, тату. Він зробив мені тільки зло, а всеж я з радістю готова умерти за нього, як і за вас. Зрештою й він мене любить.

Трібуле. О, ні, дитино моя.

Блянш. Але-ж він мені клявся, і як гарно він говорив, аж душа вся в мені завмерла. І скільки ніжності в його очах. Який він прекрасний, який він сміливий!

Трібуле. Безчесна і жорстока людина! Лицемір трусливий! Але-ж він візьме своє: він не скаже, що легко вирвав у мене моє щастя.

Блянш. Не карайте його, тату, ради мене.

Трібуле. А коли я докажу тобі, що він безчесний.

Блянш. Він безчесний? Ні.

Трібуле. А коли ти сама це побачиш? Невже й тоді ти будеш його любити?

Блянш. Не знаю я нічого. Він мене любить. Він мені каже, що я божество для нього.

Трібуле. Так. Ну, дивись - же сюди (показує щілину в хаті Сальтабадила).

Блянш (дивиться). Я там бачу лише одну людину.

Трібуле. Почекай трохи.

Я В А 2

Король входить до хижі.

Блянш. Татусю... (Весь час дивиться мов прикована, часом тремтить і ломить руки).

Король (б'є по плечі Сальтабадила). Дві речі зразу.

Сальтабадиль. Які саме.

Король. Твою сестру і мій стакан до вина.

Трібуле. Ось він який, король, помазаник божий.

Король (співає)

Женщина часто міняється,

Дурень—хто їм довіряється.

Женщина часто літає,

Куди вітерець повіває.

(Сальтабадиль приносить вино; стукає ручкою рапіри в стелю).

Я В А 3

Магельон легенько збігає зі сходів. Король хоче її поцілувати. вона виховзується.

Король. Слухай, голубе. Твій пояс буде далеко краще виглядати, коли ти будеш чистити його на дворі.

Сальтабадиль. Розумію (виходить на вулицю, помічає Трібуле). Ну, як ви рішили? Нехай живе, чи умертвити? Він там.

Трібуле. Чекай трохи (Сальтабадиль відходить за па-рапет).

Магельон. О, ні, ні, ні. Неможна.

Король. Чудово!.. «Неможна» — се добрий крок вперед. Бо от уже цілий тиждень я люблю тільки тебе одну, а толку ще не виходить.

Магельон (сміється). Куди-ж-пак! А разом зі мною ще штук двадцять. Знаємо ми вас...

Король (регоче). Та я, справді, багатьох теє... О, я—погибель для женщин.

Магельон. А по мойому—тільки хвастун.

Король. Та як-би там не було, а я незадоволений. Що-ж я мав досі? Погане вино, погану страву й пикую твого брата. Тому ночую тут (хоче обняти).

Магельон. О, ні, ні.

Король. Але-яка-ж ти комезлива!

Магельон. Прошу вас—дайте мені спокій.

Король. Е, голубонько! Вся мудрість земна в тім, щоби пити й любити. От я так і роблю. Ну-ж-бо, ну!

Магельон (виховзується). Завтра, завтра.

Король. Коли я ще раз почую це погане слово, я переверну до-гори ногами усю оцю вашу корчму. Красавиця ніколи не повинна відповідати холодним «завтра» на запал мужчини.

Магельон (нараз міняє тактику й сідає на стіл близько короля). Ну, годі, давай миритися.

Король (бере за руку). Але-ж-бо рученька яка! Се-ж чудо краси! Я сказав би, що навіть поличник від такої ручки більше приємний, ніж ласка від другої.

Магельон. Е, це ви насміхаєтеся.

Король. Аж ніяк.

Магельон. Я зовсім не така красива.

Король. Ти сама не знаєш своєї краси. Слухай... Я-ж горю увесь... Ти не розумієш, як ми, військові, уміємо любити. А коли красавиця до нас добра, то в нас запалюється такий вогонь, що його видно аж в Росії.

Магельон (сміється). Це ви наче з книги вчитали.

Король. Можливо, що й так. Ну, поцілуй-же мене.

Магельон. Ви уже п'яненькі.

Король. Це від любови до тебе (цілує її).

Магельон. Ну, досить.

Король. Будь моєю жінкою.

Магельон (регоче.) Ну, справді?

Король. Ах, яка ж то розкіш мати таку веселу любовницю (садовить на коліна й шепоче щось; Магельон регоче).

Блянш (не може далі терпіти). Боже!.. Моє серце розірветься на часті.

Трібуле. Ну, що? Треба відомстити? Правда?

Блянш. О, як-же-ж він обманював мене!.. Не має він душі. Всі ті слова, що чула я від нього, він говорить тепер цій дівчині... А вона... як їй не сором!..

Трібуле. Мовчи. Нетреба сліз. Я зумію відомстити.

Блянш. Що ви задумали, тату?

Трібуле. Ти тільки не мішайся ні у що. Та йди зараз додому, переодягнися в мужську одержу, бери коня й їдь як наскоріше до Евре. А я позавтра теж буду там. Гроші й одержу в скрині. Іди-ж скоріше й не вертайся сюди, бо тут будуть діятися страшні речі. Іди-ж, іди.

Блянш. А ви не підете хйба зі мною?

Трібуле. Ні. Йди й роби так, як я тобі казав (цілує її).

Блянш виходить хитаючись. Трібуле дає знак Сальтабадилеві надійти.

Трібуле. Ти хочеш двадцять золотых? (рахує). От тобі десять на завдаток.

Сальтабадиль (дивиться на небо). На небі хмарно. Не мине й години, як піде дощ, отже непогода і моя сестра затримають його, молодчика, на ніч.

Трібуле. Я ще прийду сюди.

Сальтабадиль. Надаремне. Труп у Сену вкинути я можу й сам.

Трібуле. Ні, це зроблю тільки я сам.

Сальтабадиль. Ну, що-ж, нехай буде й так. Я зашию в мішок і так zostавлю.

Трібуле. Добре. Отже о півночі я буду тут і принесу решту грошей.

Сальтабадиль. Він буде вже готовий, не турбуйтеся.

Трібуле пішов; стає темно; чути грім, видно блискавку, а в хатині далі йде залицяння.

Король. Та ну-ж-бо, ну, Магельон!

Магельон (виховзується). Та ні-ж-бо, ні. Зачекайте трохи.

Король. Ах, яка-ж ти жорстока. А які плечі! А рученька!.. Що за постать чудова! І дасть-же господь красу Венери, а серце турка.

Магельон. Цс-с... Брат іде (входить Сальтабадиль).

Король. Ну, що там на дворі?

Сальтабадиль. Розпочинається гроза. Буде здоровий дощ.

Король. Ну, й нехай собі йде—я все одно ночую сьогодні тут.

Магельон. Що ви кажете? Але-ж сім'я ваша буде тривожитись.

Сальтабадиль смикає її за руку й робить знаки.

Король. Та в мене, правду сказавши, нема ні сім'ї, ни роду. Ти, голубе, можеш спати де хочеш, аби не зі мною.

Сальтабадиль (кланяючися). Дякую.

Магельон (світить лампу; коротко й бистро). Тікай звідси.

Король (розреготався). Але-ж-бо дощ іде. Невже ти хотіла-би вигнати мене в таку годину, коли добрий хазяїн і собаки не вижене (дивиться у вікно).

Сальтабадиль (тихо, показуючи сестрі гроші). Дай спокій. Ось бачиш десять золотих, а о півночі ще матиму десять (до короля). Я за щастя вважаю, що можу переночувати вас у себе. Ходімте, я вас проведу до вашої кімнати.

Король. А ну, ходім.

Сальтабадиль бере лампу, йде вперед, король Магельон щепоче щось на вухо, потім іде.

Магельон. Бідний... (дивиться у вікно). Ох, як аж тьма!..

Сальтабадиль (на горі в кімнаті). Ось вам, пане, постіль, стіл, стілець.

Король. А скільки загалом ніжок? Три, п'ять, сім? Ця мебель, певно, на війні була, бо здорово поранена. Дивись. І шибки всі повибивані, а ставень і не було. Чудове місце для протягу...

Сальтабадиль. Добраніч, пане (поклонившись, уходить).

Король. Добраніч... Ху-х... Але-ж-бо я втомився. Поки красавиця прийде, треба спочити (здіймає шаблю, чоботи, лягає на ліжко). А яка вона справді гарненька, жива. Чекай, чи не замкнув він двері (пробує). Ні. Ну, й добре (лягає і через хвилину вже спить).

На дворі буря, гроза; внизу Магельон щось шиє. Сальтабадиль допива вино, потім сидить задумливо.

Магельон. А гарний цей дворянчик.

Сальтабадиль. Еге-ж, через нього попаде до моєї кишені 20 золотих.

Магельон. Скільки?

Сальтабадиль. Двадцять золотих монет.

Магельон. Він вартий більше.

Сальтабадиль. А ти не базікай, а піди краще на гору, та подивися, чи він заснув. Візьми його шпагу.

(Магельон іде)

Я В А 4

Блянш входить в мужськiм уборі.

Магельон (на горі, з сумом дивиться на короля). Бідненький... заснув... Як мені жаль його (бере шаблю, сходить униз і віддає братові).

Блянш. Як страшно тут... Я чую, що мені розум мішається. Татко мій мабiть уже пішов... Нехай простить він мені, що я не виконала його наказу. Ох, чим-то скінчиться сьогоднішня ніч... Чи давно я нічого ще не знала, жила разом з квітками—і нараз пізнати стільки горя... А ніч яка страшна!.. А в цім домі світиться... Як серце б'ється...

Сальтабадиль. Але-ж-бо й погода.

Магельон. І дощ і грiм.

Сальтабадиль. Щось там посварилися на небі: один лається, а другий плаче.

Блянш. Коли-б тато знав, де я зараз.

Магельон. Брате, слухай, що я тобі скажу.

Блянш. Здається, там хтось говорить (вся тремтючи наслухає).

Магельон. Брате!..

Сальтабадиль. Ну?

Магельон. Знаєш, про що я думаю?

Сальтабадиль. Не знаю.

Магельон. А відгадай... Ах, який красавець той молодий чоловік, що зараз спить у нас наверху. Такий ввічливий, гречний і так до мене відноситься гарно. Знаєш що? Не будемо його убивати.

Сальтабадиль (виймає зі скрині мішок і каміння). Заший оцей мішок.

Магельон. По-що?

Сальтабадиль. А щоби молодчика отого сюди покласти з каменем на шії.

Магельон. Але-ж-бо, брате...

Сальтабадиль. Коли-б тебе слухати, то ніхто-б нікого не вбивав. Починяй мішок.

Блянш. Що за страшні люди там? Куди це я попала?

Магельон. Я буду чинити, але дозволь мені тобі щось сказати.

Сальтабадиль. Ну, кажи.

Магельон. Ти-ж не маєш причини бути на нього сердитим?

Сальтабадиль. А звідки-ж? Ну да, не маю. До того-ж він військовий, а я сам був військовий.

Магельон. Він і не проста людина, як видно. І убити його тільки по те, аби потішити поганого горбуна—се...

Сальтабадиль. Мені все одно, кого убити. Горбун дав мені уже за красавця вперед десять золотих і ще десять дасть, коли я здам йому труп. Розумієш?

Магельон. Так уже-ж краще убий горбуна, коли він прийде з грошима—те-ж на те й вийде.

Блянш. Таточку, таточку...

Сальтабадиль. Але за кого-же ти мене приймаєш? Що я—розбійник, чи злодій. Убивати того, хто дає за роботу—оце так!

Магельон. Ну, замість трупа поклади дерев'яку в мішок: він не помітить у темряві.

Сальтабадиль. Дурна, та хто-ж деревину прийме за мерця?

Блянш. Боже, який дощ холодний!

Магельон. Братіку, будь добрим до того молодого чоловіка.

Сальтабадиль. Говори до гори.

Магельон. Я тебе прошу.

Сальтабадиль. Годі. Він мусить умерти.

Магельон. Тоді я піду його будити—нехай тікає.

Сальтабадиль. А десять золотих я взяв?

Магельон. Правда...

Сальтабадиль. То-ж-то дай мені спокій і не мішайся не в своє діло (іде).

Магельон. А я таки мушу його врятувати (загрожує дорогу братові).

Сальтабадиль (думає). Ну, знаєш що? Горбун прийде сюди о півночі. Коли до тої пори нагодиться хто інший, я його вб'ю і положу в мішок замість твого красавчика. Ніч темна, горбун не роздивиться — йому аби скоріше кинути ворога у воду. От усе, що я придумав.

Магельон. Дякую. Але хто-ж до нас може прийти в таку пору?

Сальтабадиль. Ну, а іншого способу я не придумав.

Блянш. О, боже милосердний!.. Невже я мушу вмерти за короля? Він-же зло зробив мені... Я-ж така ще молода... Не вимагай від мене тої жертви, боже!

Сальтабадиль. Отже, так і знай: коли ніхто не прийде, твій красавчик мусить умерти.

Блянш. Умерти... Ох, що робити? Покликати кого? Але тут нема нікого. А тоді той чоловік донесе на тата. Та все-ж я не пожертвую собою... Я мушу жити для батька... Мені тільки шіснадцять літ... О, боже!.. Мене будуть проколювати кінжалом!..

(Годинник б'є три чверти).

Сальтабадиль. Ну, сестро, пробило три чверти. Пора кінчати, бо я маю лише чверть години до розпорядимости (хоче йти).

Магельон (затримує його). Братіку, почекай ще трошки.

Блянш. Ця жінчина добра... Що-ж... він мене не любить, отже мені тільки й зосталося, що вмерти... Що-ж... і умру за нього... Але—як-же воно страшно!..

Сальтабадиль. Ні, я не можу більше ждати.

Блянш. Коли-б ще я могла знати, куди піде ніж — в серце, в чоло? І чи довго мучитися?.. О, боже!..

Сальтабадиль. Але-ж-бо пусти мене. Бачиш-же, що нікого нема.

Блянш. Я замерзаю. Я іду... Але вмірати, коли мені так холодно (хитаючися підходить до дверей, тихо стукає).

Магельон. Хтось стукає.

Сальтабадиль. То вітер (Блянш стукає ще).

Магельон. Ні, таки стукає хтось.

(Відчиняє вікно і дивиться на двір). Якийсь молодий чоловік.

Блянш. Прошу уховати мене від дощу.

Сальтабадиль. Ну, ми його добре уховаємо.

Блянш. Пустіть...

Сальтабадиль. Давай ніж (Магельон подає). Треба підточити (точить).

Блянш. О, небо... Я чую, він точить ніж.

Магельон. Бідний юнак... Стукає до своєї погибели.

Блянш. Іду на смерть (падає на коліна). Боже милосердний!.. Я зараз мушу стати перед твоїм лицем. Прощаю всім, хто зробив мені зло, прости-ж і ти їм. Прости короля Франциска Першого, бо я його люблю. Прости й того, хто он там жде мене за дверима з піднятим ножем (знов стукає у двері).

Магельон. Скоріше... Там-же холодно йому.

Сальтабадиль. Добре. Я стану тут... За дверима... а ти відчиняй...

Блянш. Я чую все, що вони говорять...

Магельон. Ну... Відчиняти?

Сальтабадиль. Відчиняй.

Магельон (відчиняє). Ідіть.

Блянш. Боже!.. Мені буде дуже боляче!.. (відступає).

Магельон. Ну, чого-ж ви чекаєте?

Блянш. Прости мене, татусю (входить).

(Сальтабадиль бистро замахується кінжалом).

ДІЯ V

Та-ж декорація, тільки хижа Сальтабадила вся у тьмі.

Гроза меншає.

Трібуле (закутаний у плащ). Ще рано я вернувся... Зачекаю... Так от вершиться моя помста. Король, гроза двадцяти інших владик, падає від удара... Кого? Якогось Трібуле... Завтра здрігнеться вся Європа, ввесь світ загомонить о тім. Будуть питати: хто-ж то такий могутній? Рицар який чи пророк великий, що потряс усією землею? А це тільки блазень Трібуле—ха-ха... (б'є північ). От північ (біжить, стукає у двері).

Сальтабадиль. Хто там?

Трібуле. Я.

Сальтабадиль. Добре.

Трібуле. Скоріше.

Сальтабадиль. Зараз.

Я В А 2

Сальтабадиль (тягне мішок). Прошу допомогти, бо мішок важкий.

Трібуле (помагає). Яка радість...

Сальтабадиль. Ну, от ваш ворог не живе.

Трібуле. А ну, я подивлюся. Дай світло.

Сальтабадиль. Ні, світла не треба.

Трібуле. Чого боїшся? Хто нас побачить?

Сальтабадиль. А поліція? А вартіві? Ні, ні, світла нетреба. І без того багато було роботи. Гроші!

Трібуле. На.

Сальтабадиль (рахає). Вам допомогти його закинути у річку?

Трібуле. Я можу й сам.

Сальтабадиль. Та у двох-би скоріше.

Трібуле. Ні, ні, я сам.

Сальтабадиль. Ну, як хочете. Але дивіться, не кидайте дуже близько від берега, бо тут мілко. Та скоріше робіть. Прощавайте!

Трібуле. Він тут... він мертвий... Хотілось-би подивитись, але нехай буде й так. От шпори випирають через мішок. Це він. От блазень, от король. Король Франції, Франциск де-Валюа, півбог... А завтра поскачуть гінці у всі краї й кричатимуть: «Бочка золота тому, хто знайде короля Франциска Першого»... (до трупа). Ти чуєш мене, злодію? Ти позаздрив єдиній радості блазня, ти зганьбив моє дитя, що зла нікому не зробило,—чи чуєш ти мене? А-а!.. Ти гадав, що батьківський гнів і скорбота проходять скоро? О, ні, ти помилявся. І от я, що лизав порох ніг твоїх, розпоряджаюся тепер тобою. Чи чуєш ти мене, королю? Це-ж я, твій. блазень, твоя собака, як ти казав. Чи чуєш ти? Чи чуєш ти? (б'є труп). О, як-би я хотів, щоб чув він. Ну, Франциску Перший—марш у воду (тягне мішок, кладе на парапет).

Я В А З

(Двері хижі відчиняються, виходить Магельон, оглядається, пояснює королю знаками, що нікого нема).

Король (прощається і йде співаючи)

Женщина часто міняється,

Дурень хто їй довіряється...

Трібуле (здрігнувсь). Чий голос це? Що се значить?
Король (далеко вже).

Женщина часто літає,
Куди вітерець повіває...

Трібуле. Прокляття!.. Так у мішку не він?.. Мене одурили... Хто-ж тут? (мацає мішок). Це людське тіло (розрізає кінжалом мішок). Темно, нічого не бачу (до половини витягає Блянш). Може хоч блискавиця блисне (при світлі блискавиці бачить Блянш і випускає страшний крик). Се дочка моя!.. Боже!.. У мене руки в крові... Чия це кров? Ні, ні... Цього не може бути... Вона поїхала давно... (падає на коліна). Великий боже!.. Це лише страшний сон—правда? Ти-ж збережеш її... Ти захистиш її своїм покровом... Це-ж не дочка моя—правда? (знов блискавиця). Ні—це вона... Дитино моя!.. Дочко моя!.. Дай відповідь—тебе убили тут? Дитино моя, говори зі мною!..

Блянш. Хто кличе мене?..

Трібуле. Вона сказала... Серце б'ється ще у неї... Вона жива... Очі розкриті... О, моя єдина дитино!.. Чи чуєш, пізнаєш мене? Скажи...

Блянш. Тату...

Трібуле. Що зробили з тобою? Я боюся доторкнутися до тебе, аби не зробити тобі боляче. Я нічого не бачу, дитино моя... Тебе ранено?..

Блянш. Кинжал... у серце...

Трібуле. Хто-ж тебе поранив?

Блянш. Я сама винна, я любила його... І за нього тепер умираю...

Трібуле. Але-ж як—скажи...

Блянш. Не змушуйте мене більше говорити... Я не можу...

Трібуле. Прости, прости мене... Боже... вона слабне...

Блянш (з посліднім зусиллям). Я задихаюся... На другий бік... На другий бік скоріше...

Трібуле (підіймає її). **Блянш**. О, **Блянш**! Не вмирай... Гей, люди!.. На поміч!.. Рятуйте!.. Нікого, нікого... Дитино, не вмирай! Голубко моя, не вмирай, не вмирай!.. (**Блянш** передсмертно стогне).

Трібуле. Може тобі заважає моя рука? Я так стану... Ще трошки, тільки потерпи: хто-небудь прийде на поміч нам... Або в дзвін від порома я зазвоню. Ти зачекаєш... Ти можеш зачекати...

Блянш. Тату... Прощайте... Прощ...

Трібуле. А-а-а... Вона вмирає... (біжить до дзвона, дзвонить). Ей, сюди, на поміч! Убивство тут!.. Убивство!.. (біжить до **Блянш**). Ти постарайся хоч словечко сказати... Одно лише словечко, я тебе молю (хоче підняти). По-що лежати такою зігнутою!.. Мати шіснадцять років і вмерти!.. О, дитино моя! Ти-ж не покинеш свого тата? Невже тебе я більше не почую?..

Я В А. 4

Входять люди з лихтарями.

Трібуле. Навіщо небо подарувало мені тебе, аби потім жорстоко відняти!.. І чому-ж ти не вмерла хоч тоді, коли була малою, або тоді, коли я ще не знав краси душі твоєї... Дитино моя, дитино моя!

Жінка. Його слова стискають мені серце.

Трібуле. А—і ви прийшли нарешті? Пора, давно пора.

1 чоловік. Та тут, я бачу, злочин.

2 чоловік. Батько в яким одчаї.

3 чол. Давайте розлучимо їх (хотять взяти **Трібуле**, він виривається).

Трібуле. Ні, я зостануся. Я хочу бути з нею. Я-ж вам нічого лихого не зробив—завіщо-ж ви хочете одібрати її у мене? Добродійко!.. Ви жалієте

мене—скажіть-же їм, щоб вони мене не уводили. Вона-ж, здається, ще жива. Ви краще ідіть скоріше до міста та кличте лікаря. А її залиште тут, на моїх руках (бере Блянш на руки й колише, як малу дитину). Вона не вмерла. Господь не захоче-ж так покарати. Він-же знає, що вона для мене—все. Мене-ж ніхто на світі не любив—тільки вона. Коли з її батька сміялися, вона ділила з ним його сльози. Прошу вас, дайте мені що-небудь обтерти її чоло (втирає їй чоло). Гляньте, уста її ще червоні, а коли-б ви бачили її. А мені от уявляється вона, коли їй було всього два роки. Тоді у неї волоссячко було золоте. Бідна моя дитина... Тоді я от так само держав її на руках і вона спала. Коли-б ви знали, що це був за ангел! Прокидаючися, вона завжди усміхалася до мене, а я цілував їй рученята. А тепер от вона мертва. Ні, вона тільки спочиває. Я підожду. От побачите, що вона прокинеться. Я зігрів їй руки своїми. От попробуйте...

Я В А 5 ~

Жінка. А от і лікар.

Трібуле. Пане докторе. Подивіться на неї. Я вам не помішаю, ні?.. Вона тільки непритомна, правда?

Лікар (оглянувши Блянш). Вона мертва. (Трібуле конвульсивним рухом стає на ноги). От у неї бачу рану глибоку. Вона вмерла від втрати крові.

Трібуле. Я убив мою дитину! Так! Я убив мою дитину!.. (падає).

Завіса

ЦІНА 20 КОП.

